

Серед основних напрямів подальшого розвитку гендерного питання в КНР сформульовані завдання поширення освітніх можливостей для жінок, диверсифікації гендерно – орієнтованих навчальних програм, забезпечення викладачів для проведення таких програм, забезпечення жінок підтримкою та необхідною інформацією щодо рівних прав у центрах та жіночих організаціях. Створення рівних прав у одержанні навчання на робочому місці, допомога малозабезпеченим жінкам в одержанні освіти, посилення зв'язків між жіночими організаціями для координації дій у імplementації гендерної політики в країні.

Таким чином, китайські жінки поряд з чоловіками почали брати активну участь в усіх суспільних процесах. Крім того, статус жінок підвищився і у сімейній сфері як повноправних здобувачів сімейного прибутку. Середня освіта, що стала реальністю, відкрила шлях до ще більш активної праці жінок. На підставі дослідження можна зробити висновок, що як складова системи демократичних цінностей, гендерна культура в КНР перебуває на етапі початкового формування, що можна пояснити поширеними залишками патріархальної ідеології. Але важливо, що китайський уряд розглядає досягнення рівності між чоловіками та жінками як необхідну умову соціалізації жінок в умовах трансформаційних змін в суспільстві та економічне вигідне питання загальносуспільного значення.

Література

1. Career Women: Making a Proper Plan. Changsha evening Daily 24.04.2008
2. David Coady, Xinyi Dai, Limin Wang. Community Programs and Women's Participation: The Chinese Experience. Policy Research Working Paper WPS 2622 The World Bank, East Asia and Pacific Region, poverty Reduction and Economic Management Sector Unit, June 2001. – 39 p.
3. Monica Das Gupta, Sunhwa Lee, Patricia Uberoi, Danning Wang, Lihong Wang, Xiaodan Zhang. State Policies and Women's Autonomy in China, India, and the Republic of Korea, 1950 – 2000: Lessons from Contrasting Experiences. Research Working Paper WPS 2497, Development Research Group Poverty and Human Resources, The World Bank, November 2000. – 36 p.
4. Half of cadres in Xinjiang are Women. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:– www.tianshannet.com.cn. (25.07.2008).
5. Handbook on effective implementation of continuing education at the grassroots. Bangkok: UNESCO Principal Regional office for Asia and the Pacific, 2001. – 197 p.
6. Heidi Ross, Olga Rybakova, Phoebe Wakhunga. China country study: Background paper prepared for the Education for All Global Monitoring Report 2006 "Literacy for Life", 2006/ED/EFA/MRT/PI/85, UNESCO, 2005. – 67 p.
7. Women's Committee Helps Villagers to get rich [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.cninagate.com.cn. (21.07.2008).
8. Tiedao Zhang. Literacy education in China Literacy for Life 2006/ED/EFA/MRT/PI/102 Background paper prepared for the Education for All, Global Monitoring Report, 2006. – 14 p.

N. Pazuira

GENDER PROBLEM IN EDUCATIONAL SYSTEM OF CHINA

The article considers the position of women in social structure of China in which social organization has always created especial obstacles to women's participation in development and education and cultural constraints on women's autonomy. It investigates the role of the state that can exert enormous influence over gender equity, reveals non states organizations that insure women's rapid integration into education, formal employment, and urbanization. The article demonstrates the impact of policies to provide opportunities for women's empowerment can be greatly economically profitable business for the whole society.

УДК 37.013.42

І.М. Палько

КУЛЬТУРА ЯК БАЗОВА КАТЕГОРІЯ ТЕОРІЇ ВИХОВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ

У статті культура розглядається як один з найважливіших механізмів формування міжкультурної толерантності в полікультурному суспільстві; зроблено огляд концепцій, які відображають освітні стратегії.

Проаналізовано зміст, мету, критерії полікультурної освіти у сучасних освітніх системах та визначено основні завдання освіти, спрямовані на формування міжкультурної толерантності студентської молоді.

Ключові слова: культура, соціалізація, міжкультурна толерантність, полікультурна освіта, толерантність, мультикультуралізм.

Вступ. Актуальність проблеми формування міжкультурної толерантності майбутніх фахівців в галузі освіти у процесі професійної підготовки зумовлена модернізацією вітчизняної системи вищої педагогічної освіти за критеріями вимог Болонського процесу, покликаної здійснити підготовку творчої особистості педагога з іміджем фахівця полікультурного освітнього простору. Відомі вітчизняні та зарубіжні вчені (О. Безкоровайна, І. Бех, Я. Береговий, Г. Ващенко, Т. Гончарук, О. Киричук, А. Сидоренко, О. Сухомлинська, В. Тішков та інші) у своїх працях приділяють значну увагу питанням інтеграції в культуру миру та толерантності цієї проблеми. Проте, незважаючи на ґрунтовний аналіз учених, поки що недостатньо розробленими є теоретичні основи толерантності, педагогічна толерантність та її вплив на свідомість, духовно-етнічно-культурні та фахові здобутки молодого людини як кінцевий підсумок виховання толерантності.

Толерантність у загальноприйнятому контексті – це якість особистості, яка базується на прагненні прийняти та зрозуміти точку зору іншого, ні в якому разі не спростовуючи впевненість у власних позиціях, здібність до розумного компромісу, що переслідує мету культурного з'ясування розбіжностей. У "Декларації принципів толерантності" ЮНЕСКО визначено поняття толерантності як поважання, прийняття та вірне розуміння безлічі культур нашого світу, формуючих самовираження і прояв людської індивідуальності, а також як відмову від догматизму, абсолютизації істин і ствердження норм, встановлених у міжнародно-правових актах у галузі прав людини [4, с. 2-4]. Саме толерантність є основою міжкультурного діалогу сучасності.

Питання поєднання патріотичних, національних та інтернаціональних почуттів у вихованні, яке по суті визначальне для толерантної особистості, приділяли особливу увагу провідні педагоги минулого і сучасності – Я. Коменський, Д. Локк, Ж.-Ж. Руссо, Д. Дідро, Й. Пастеллоці, Ф. Дістервеґ та ін. До толерантності, взаємної поваги, співпраці закликали А. Вольтер, Дж. Локк, А. Маслоу, К. Роджерс, В. Сухомлинський та інші [5, с. 104].

Проблема толерантності в якості предмета дослідження привертає увагу вітчизняних і закордонних теоретиків і практиків в різних її аспектах. Так, розглянуто загальнофілософські та соціокультурні питання толерантності (Ю. Бромлей, Р. Валітова, В. Лекторський, І. Гасанов, М. Капустіна, М. Мchedолов, Л. Скворцов, В. Шалін та ін.). Зроблена спроба психолого-педагогічного аналізу даної теми (Д. Зінов'єв, П. Колмогоров, О. Скрябіна, К. Уейн та ін.) [6, с. 3]. У сучасній теорії наукового знання вже склалися передумови й накопичені певні джерела щодо осмислення сутності феномена "толерантність" та його особливої значущості для формування професіоналізму особистості педагога (Р. Бернс, В. Біблер, Г. Болотіна, Р. Голлоб, Ю. Лотман, Г. Олпорт, К. Роджерс, Х. Тхагапсоев, В. Франкл, Р. Штейнер та ін.) [3, с. 18-19].

Окремі концепції зарубіжних авторів відображають освітні стратегії в полікультурному світі – мультиетнічна освіта (Д. Бенкс), мультикультурна освіта (Я. Пей, Р. Люсієр), міжкультурна освіта (Г. Ауенхаймер, П. Бателаан, В. Ніке та ін.), глобальна освіта (Р. Хенві), школа діалогу культур (В. Біблер), складнокультурний підхід (В. Тишков), освітній мультикультуралізм (М. Уолцер), розроблені окремі напрями проблеми виховання культури міжнаціонального спілкування (З. Гасанов), багатокультурної освіти (Г. Дмитрієва), педагогіки та психології ненасильства (А. Козлової, В. Маралова, В. Ситарова), виховання культури світу (З. Шнекендорфа), педагогіки і психології толерантності (А. Асмолов, Д. Леонтьєв, А. Орлов, С. Братченко, А. Параш, В. Тишков та ін. С. Бурдіна, І. Зязюн, І. Іванюк, В. Калашин, О. Сухомлинська та ін.). Слід зазначити, що всі вони відштовхуються від ідей міжкультурної взаємодії на основі принципів толерантного ставлення, прав людини, плюралізму і демократії. Питанням формування толерантності та інтолерантності в освіті присвячені роботи С. Булар, Х. Вілдера, С. Галахера та ін. [3, с. 18; 5, с. 106].

Постановка завдання. Метою статті є визначення ролі культури як механізму виховання міжкультурної толерантності.

Результати. У назвах більшості вищезгаданих концепцій є слово "культура". Це пояснюється тим, що більшість фахівців світу визнають специфічну роль культури як механізму приборкання нетерпимості, а вивчення інших культур – як найбільш дієвий механізм виховання міжкультурної толерантності. Адже людина, яка знає культуру свого народу, здатна зрозуміти культуру інших,

отже, ступінь міжкультурної толерантності є тим лакмусовим папірцем, завдяки якому перевіряється ступінь зрілості суспільства, рівень його відкритості та демократичності [5, с. 106].

Культура – це все, створене людством у минулому, сучасному і що буде зроблено в майбутньому в духовній, соціальній і матеріальній сферах (антропологічне розуміння); специфічна, генетично не успадкована сукупність способів, форм і орієнтацій діяльності людей, їхньої взаємодії між собою і з середовищем існування, які продукуються для підтримання структур і процесів суспільного життя (загальносоціологічне розуміння); властива певній групі чи спільноті система колективно прийнятих цінностей, взірців і норм поведінки, діяльності та спілкування (вузько соціологічне розуміння) [10, с. 127]. В останні десятиріччя XX ст. чимало поширення здобуло тлумачення культури, розвинуте В. Біблером. Це тлумачення пов'язує поняття цивілізації та культури і водночас протиставляє їх одне одному. За таким підходом, цивілізацію розуміють як сукупність усталених форм й апробованих засобів життєдіяльності людських спільнот, а культуру – як сукупність процесів творення (і творчого змінювання) таких форм та засобів. Отже, культура функціонує як діалог культур, які є складовими загальнолюдської культури, притаманних окремим спільнотам (етнічним, політичним, професійним тощо) і особистостям, причому взаємодіючі носії культур можуть бути віддалені один від одного не тільки у просторі, а й у часі [1]. В тому ж XX ст., коли відбувалося поступове переосмислення проблем та підвалин щодо культурного діалогу, толерантність поступово ставала однією з домінуючих характеристик, завдяки якій уможлиблювалося співіснування та міжкультурна взаємодія. Так, один з фундаторів філософського конструктивізму К. Леві-Стросс фактично обґрунтовував цінності міжкультурних діалогів збереження самобутності та розмаїття: "світова цивілізація може бути тільки коаліцією, у світовому масштабі, культур, кожна з яких зберігає свою самобутність ... Треба врятувати факт розмаїтості, а не історичне стримування, що надається йому кожною епохою... Толерантність не є споглядальною позицією, роздачею індульгенцій тому, що було, і тому, що є. Це динамічна установка, вона складається в передбаченні, розумінні й просуванні того, що бажає бути..." [2, с. 64].

З одного боку, люди самі створюють культуру, з іншого – вони вчаться тій культурі, що створена іншими людьми. Оскільки вона не передається біологічним шляхом, кожне покоління змушене відтворювати її та передавати наступному поколінню. Цей процес становить головну частину соціалізації – входження індивіда в соціальне середовище, пристосування до нього, засвоєння соціальних ролей, настанов та моделей поведінки, норм і цінностей, властивих певній соціальній групі або суспільству в цілому [9, с. 265]. Підрастаюче покоління, зазвичай, не має досвіду вирішення складних соціально-етичних завдань, пов'язаних саме з проблемою розвитку навичок терпіння. Молоді приписують нігілізм і максималізм, агресивність і бездуховність. Унаслідок цього толерантна свідомість повинна сформуватись у процесі оволодіння суб'єктами здібності пристосовуватися до соціального середовища та розумінні його, отже, успішна соціалізація започатковує розвиток навичок толерантності. Крім того, П. Каптерев стверджував, для виховання молодого покоління, яке б мало загальнолюдське мислення, необхідно розглянути культури не одного, а багатьох народів для зіставлення їхніх цінностей і норм. Порівнюючи, вони навчаються запозичати найцінніше, поповнюючи свої національні ідеали інокультурними й таким чином залучаючись до загальнокультурних цінностей. Сама собою цінність культури, почуття причетності до неї, відчуття себе частиною світу – ось ті мотиви, які складають основу толерантної поведінки [5, с. 106].

Утверджуючи толерантність як суспільну цінність в українському суспільстві, необхідно звертати увагу не на становлення мультикультурного суспільства, а на збереження та повагу багатоманітності національної культури українського народу [11, с. 157]. Зазначимо, що ідеї та принципи "мультикультуралізму" як філософського напрямку набули відомості завдяки працям Ч. Тейлора. Ключовою ж тезою мультикультуралізму є можливість повної інкорпорації в суспільство тієї чи іншої групи, об'єднаної специфічними колективними інтересами без втрати власної ідентичності, або обмеження прав (проте констатуємо, що політики мультикультуралізму в Канаді, Америці, Австралії, Європі не завжди знаходять підтримку більшості) [2, с. 64]. Проте стосунки, що складаються в суспільстві, спонукають людей до формування готовності жити в його умовах середовища, а основи цієї готовності закладаються в системі освіти. Освіта та культура є невіддільними. Це означає, що сфера освіти має бути зацікавлена в активній підтримці діалогу культур.

Відповідно до вищезазначеного, з'ясуємо суть мультикультурної/ полікультурної освіти. Термін "полікультурна освіта" є калькою від сформованого у західній інтелектуальній культурі у 70-х роках XX ст. поняття "multicultural education", перші спроби дати визначення якому поняттю містяться у Міжнародному педагогічному словнику, який було видано у Лондоні в 1977 р. Тут полікультурна освіта подається як відображення ідеалів культурного плюралізму у сфері освіти. У 90-х рр. XX ст. у Міжнародній енциклопедії освіти подається таке тлумачення терміна "multicultural education": "педагогічний процес, у якому подано дві і більше культури, які відрізняються за мовою, етнічною, національною або расовою ознакою" [7, с. 43]. В англ. мові термін "multicultural education" (полікультурна освіта) використовується в роботах дослідників освіти у США, Канаді й Австралії. В учбовій та методичній літературі Європи (окрім Великобританії), використовується вираз "міжкультурна освіта" (intercultural education).

У науковому вжитку обидва поняття використовуються як синоніми. ЮНЕСКО та Рада Європи рекомендують і використовують в своїх документах поняття "міжкультурна освіта", в той же час Організація з економічного розвитку і співпраці використовує поняття "полікультурна освіта" [8, с. 123].

Головною ідеєю та метою полікультурної освіти є формування людини, здатної до активного співжиття в умовах багатонаціонального та полікультурного середовища, і основною цінністю є сама особистість, що володіє розвиненим відчуттям розуміння інших культур, умінням жити в мирі та злагоді з людьми різних рас, національностей, вірувань.

Ця мета передбачає постановку таких завдань для її реалізації: виховання студентів у дусі культури світу, терпимості, міжнаціонального гуманізму; створення умов, сприятливих для інтеграції особистостей студентів в культури народів світу; розвиток умінь та навичок продуктивної взаємодії з носіями різних культур.

Реалізація мети полікультурної освіти щодо формування духовно багатой особистості, як основної освітньої цінності, у свою чергу передбачає:

- глибоке і всестороннє оволодіння студентами рідною культурою, що є неодмінною умовою і складником процесу інтеграції особистості в інші культури;
- формування у слухачів вищих навчальних закладів уявлень про різноманіття культур у своїй країні та у світі загалом;
- виховання позитивного відношення до культурних відмінностей, що забезпечують прогрес людства та умови для самореалізації особистості.

У здійсненні полікультурної освіти особливе значення має формування її змісту. В. Єршов пропонує будувати його згідно загальнодидактичної теорії чотирискладової загальної освіти (В. Краєвський, І. Лернер, М. Скаткін). При такому підході структура змісту полікультурної освіти матиме такий вигляд:

- розвиток соціокультурної ідентифікації студентів як умови розуміння і входження в полікультурне середовище;
- володіння основними поняттями, що визначають розмаїття світу;
- виховання позитивного емоційного ставлення до розмаїття культур;
- формування вмінь, складових поведінкової культури світу.

На думку Л. Колобової у сучасних освітніх системах зміст полікультурної освіти повинен відповідати таким критеріям:

- віддзеркалення в навчальному матеріалі гуманістичних переконань, ідей свободи і ненасильства;
- характеристика унікальних етнічних, національних самобутніх ознак в культурах народів світу;
- розкриття в культурах народів світу загальних елементів традицій, що дозволяють жити в мирі, злагоді, терпимості, гармонії;
- прилучення студентів до проблем світової культури, розкриття процесів глобалізації, взаємозалежності країн і народів в сучасних умовах;
- гуманізм, який виражає безумовну віру в добрі начала, закладені в природу людини;
- демократизм, що базується на визнанні рівних прав та обов'язків дорослих і дітей, наданні останнім свободи життєдіяльності в сім'ї, школі, в соціальному середовищі;
- толерантність, терпимість до інших поглядів, звичок та особливостей різних народів, націй, релігій;

– компетентність, тобто необхідність формування особливих здібностей педагога й учнів/студентів до оволодіння знаннями, виховання інтелектуальної особистості, здатної вирішувати завдання творчого характеру в полікультурному суспільстві;

– базові основи змісту полікультурної освіти, в якості якого виступає гуманістичний ціннісно-культурологічний підхід [8, с. 125-126].

Полікультурна освіта розширює горизонти освітньої діяльності, сприяє формуванню в індивіда поліфонічного сприйняття світу, культивує толерантність як моральний ідеал та норму поведінки. Керуючись принципами такої освіти, педагоги виховують повагу та визнання мов та культур усіх етнічних груп. Запровадження такої освіти забезпечить всім, хто навчається, незалежно від статі, соціальної, етнічної, расової, культурної приналежності, рівні можливості на здобуття освіти у навчальних закладах [7, с. 47].

Сучасні процеси модернізації освіти вимагають від педагогів такого рівня професійної підготовки, який би відповідав даним перетворенням. Зміни в методології, технологіях, змісті педагогічної освіти спричиняють до розгляду питань, які стосуються професійної компетентності. Полікультурна компетентність педагога входить у структуру його професійної компетентності, цього вимагають умови (робота в багатокультурному середовищі), в яких здійснює свою діяльність працівник освіти. Під такою компетентністю сьогодні розуміють здатність особистості жити й діяти в багатокультурному середовищі.

Полікультурна компетентність педагога містить: полікультурну грамотність; уміння використовувати свої знання в педагогічній діяльності; професійно значимі особистісні якості. До професійно значимих якостей полікультурно компетентного педагога варто віднести: гнучкість (уміння адаптуватися до ситуацій педагогічної взаємодії, що змінюються); комунікабельність (уміння будувати діалог з представниками різних національностей); здатність до співробітництва (відкритість педагога та готовність його до будь-яких форм взаємодії); емпатичність (уміння емоційно відгукуватися на проблеми); толерантність (сприймати, поважати думки).

Сформувати полікультурну грамотність майбутній педагог має у навчальних закладах, тому виникає необхідність розробити в них спеціальний курс щодо даної проблематики. Без сумніву, окрім такого курсу варто впроваджувати знання про етнічну та культурну багатоманітність, інтегрувати її у всі навчальні дисципліни. Це дасть можливість кожному студенту розібратися в національних та загальнолюдських цінностях, у їхній взаємозалежності тощо [7, с. 49-50].

Зазначимо і наступне, розглядаючи проблему міжкультурних відносин, за Р. Ханжейєм можна виділити чотири рівні міжкультурного розуміння, які полягають у наступному: на першому рівні відбувається ознайомлення з незвичайними рисами іншої культури; на другому – ознайомлення з деякими рисами іншої культури, що контрастують з власною культурою.

На третьому рівні знаходяться ті, хто здатний на інтелектуальному рівні зрозуміти наявні розходження між двома культурами. При цьому досягається здатність довіри, заснована на простій ідеї, що представники іншої культури – теж люди. Але й цей рівень не достатній, хоч і найбільш реальний, більш досяжний, ніж наступний, четвертий, рівень.

Четвертий рівень характеризується досягненням здатності до глибокого співчуття – емпатії як здатності поставити себе на місце іншої людини в контексті його культури, зрозуміти її почуття, бажання, ідеї та вчинки. Чим більша кількість людей досягне стану описаного четвертим рівнем освоєння культури, тим меншою буде ймовірність виникнення ціннісних конфліктів (як усередині однієї культури, так і між різними культурами) [9, с. 290, 292].

Висновки. Можемо визначити завдання вищої освіти, націлені на формування міжкультурної толерантності студентської молоді: формування здатності виробляти власні погляди на певні питання; виявляти повагу до поглядів інших людей; прищеплення навичок ефективної комунікації, які дають можливість спілкуватись з усіма людьми, уникати конфліктних ситуацій; розвиток інтересу і поваги до культурних надбань усіх народів, прагнення зрозуміти найважливіші, специфічні й загальні характеристики цих культур; розширення можливості вивчення у навчальних закладах іноземних мов; сприяння утвердженню гуманістичного бачення світу в усій його розмаїтості; удосконалення бачення сомого себе у взаємозалежності з іншими, розуміння необхідності враховувати потреби, пріоритети й цінності індивідів, груп людей, цілих націй [5, с. 106-107], таким чином формується сучасний тип особистості в контексті мінливих соціальних умов і культурних контактів, що мають тенденцію до постійного розширення. Такий

тип людини є результатом змін у системі освіти, наслідком широких соціальних процесів, що включають взаємодії та контакти у світовому масштабі [9, с. 291-292].

До перспективних напрямів подальших наукових досліджень відносимо процес формування міжкультурної толерантності майбутніх фахівців в галузі освіти у процесі професійної підготовки.

Література

1. Библер В. С. От наукоучения – к логике культуры: два философских введения в XXI в. / Библер В. С. – М.: Изд. полит. лит-ры, 1991. – 413с.
2. Генезис феномену толерантності: від філософської категорії до політичного чинника у сфері міжетнічних відносин: [Електронний ресурс] / Ю. А. Тищенко // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 4(5). – С. 62–68. – Режим доступу до журн.: http://www.niss.gov.ua/book/StrPryor/St_pr5/09_Tyschenko.pdf.
3. Грива О. А. Оцінка ефективності формування толерантності в дітей та молоді в полі культурному середовищі / О. А. Грива // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2005. – №3. – С. 18–24.
4. Декларація принципів толерантності (проголошена та підписана 16 листопада 1995 року) // Шлях освіти. – 1999. – №2. – С.2-4.
5. Зарівна О. Роль освіти у формуванні толерантності студентської молоді / Оксана Зарівна // Вища освіта України: теоретичний та науково-методичний часопис. – 2007. – № 3. – С. 103–108.
6. Кожухарь Г.С. Проблема толерантности в межличностном общении / Г. С. Кожухарь // Вопросы психологии. – 2006. – март-апрель. – С. 3–12.
7. Кузьменко В. В., Гончаренко Л. А. Формування полікультурної компетентності вчителів загальноосвітньої школи: навч. посіб. / Кузьменко В. В., Гончаренко Л. А. – Херсон: РІПО, 2006. – 92 с.
8. Методологічні підходи до означення суті, змісту та основних напрямів полікультурної освіти: [Електронний ресурс] / Ю. В. Сива. // Вісник Черкаського університету. – Випуск 121. – Серія: Педагогічні науки. – Черкаси: ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2008. – С. 122–126. – Режим доступу до журн.: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchu/N121/N121_p122-126.pdf.
9. Подольська Є. А. Кредитно-модульний курс культурології: навч. посіб. / Подольська Є. А., Лихвар В. Д., Погорілий Д. Є. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 368 с.
10. Соціологія: навч. посіб. / [ред. С. Максимва]. – 2-е вид., випр. і доп. – К.: Знання, КОО, 2002. – 455 с.
11. Толерантність як ціннісна складова української культурної ідентичності: [Електронний ресурс] / В. О. Бакальчук // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 2(3). – С. 153-158. – Режим доступу до журн.: <http://www.niss.gov.ua/book/StrPryor/3/20.pdf>.

Inna Pal'ko

CULTURE AS A BASE CATEGORY OF THE THEORY OF EDUCATION OF INTERCULTURAL TOLERANCE

In article the culture is considered as one from the major mechanisms of intercultural tolerance formation in a polycultural society; consideration of concepts which display educational strategy is made. The contents, the purpose, criteria of polycultural education in modern educational systems that are analysed are certain the basic tasks of education directed on formation of intercultural tolerance of student's youth are defined.

УДК3 16.613

Р.Ф.Пасічняк
(Київ)

ПРОФЕСІЙНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК СУБ'ЄКТИВНИЙ ФАКТОР СОЦІАЛЬНОЇ МОБІЛЬНОСТІ

В статті розглядається професійна ідентичність в якості суб'єктивного фактору соціальної мобільності особистості як здатності адаптовуватись до динамічних соціальних умов. Аналізуються функції професійної ідентичності, а також можливі варіанти її розвитку в нестабільній соціально-економічній ситуації.

Ключові слова: соціальна ідентичність, професійна ідентичність, функції професійної ідентичності, соціальна мобільність.

Зміни в соціально-економічній сфері суспільства супроводжуються необхідністю зміни людиною місця роботи, професії, соціальних ролей.

Будь-який перехід індивіда чи соціальної групи з однієї соціальної позиції в іншу визначається як прояв соціальної мобільності [6]. Вона виражається в професійному, кваліфікаційному,